

Szakmai közélet

Levél a szerkesztőhöz

A TUDÁS – HATALOM? GONDOLATOK A SZAKKÉPZÉSRŐL

A klinikai szakpszichológus képzéssel, vizsgáztatással kapcsolatban írt levelet Nyerges Katalin. Gyakorlatunkban az olyan olvasói levelet, amely sokakat érintő témát szólít meg, egyben vita indítására is felhasználjuk.

*Nyerges Katalin levelében helyenként élesen megfogalmazott vélemény foglaltatik, ezért – a szerző hozzájárulását megkérve – megkerestük a klinikai szakpszichológus képzést nyújtó tan-
székeket, hogy elsőként reagálhassanak, amit az olvasói levéllel együtt jelentetünk meg. Olyan kollégák választát kértük, akik mind az oktatásban, mind a vizsgáztatásban részt vesznek. A meg-
keresettek (Bugán Antal, Kuritárné Szabó Ildikó, Nagy László, Perczel Forintos Dóra, Péley Bernadette) közül ketten küldtek közlésre szánt választ: Péley Bernadette és Nagy László (mind-
ketten a Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Intézetéből).¹*

Közlésre nem engedett levélben, telefonbeszélgetésben többen azt jelezték, hogy felháborodtak a levél tartalmán, többek között azért, mert azt sommásan ítélkezőnek tartják, s hiányolják, hogy a levélíró nem kérdezte meg előtte a másik oldalt. Volt, aki felvetette, hogy a Pszichoterápia etikátlan, ha ilyen levelet közöl, s a bulvárosodás irányába mozdul el.

Álláspontunk, hogy olvasói levelet, hozzászólást, beszámolót, vitairatot – amennyiben véleményt tartalmaz – nem változtatunk, nem cenzúrázunk. Ez alól csak az kivétel, ha személyeskedésbe ütközünk. Ha tényállításról van szó, annak alátámasztása természetesen elvárt. Nyerges Katalin levelében személyi vonatkozások nem szerepelnek, még intézményt sem nevez meg; véleményének – vállaltan mások által elmondott, s sokáig csak az illetők személyes érzékenységének tulajdonítottakból leszűrteknek – adott hangot.

A Pszichoterápia lehetősége és egyben dolga, hogy a szakmában, a szakma különböző területein formálódó kérdéseknek teret adjon, támogassa a nyílt eszmecserét, vitát.

Hisszük és tapasztaljuk, hogy egy kérdés folyóiratbeli vitája nem ártalmára, sokkal inkább hasznára válik az adott területnek.

Többször volt már példa arra, hogy egy levelet egyben vitaindítónak használtunk. Szívesen így teszünk most is, egyaránt várva a klinikai szakpszichológus-képzés jó színvonaláért fáradozó oktatók, vizsgáztatók, képződők, volt vizsgázók és más kollégák véleményét, tapasztalatát, javaslatát a képzés különböző vonatkozásairól – beleértve a vizsgáztatást is.

A Szerkesztőség

¹ A klinikai szakpszichológiát oktató-vizsgáztatók közös állásfoglalását, ami lapzártá után, már nyomdai szakban érkezett, a következő számunkban közöljük. *A szerkesztőség*

Az utóbbi években furcsa jelenségre lettem figyelmes: a klinikai szakképzésbe járó kollégáim elbeszélései alapján különösen a képzés utolsó szakasza, a dolgozat védeése és a szakvizsga letétele tűnik egyre nyomasztóbb megpróbáltatásnak. Túl azon, ami minden ilyen helyzet velejárója: fokozott megterhelés, stressz, szorongás – egyre többen beszélnek egy korántsem természetes kísérőjelenségről: a megalázottság érzéséről. Az esetvédeéseken, vizsgákon felerősödik a merev számonkérés légköre, ami sokakra bénítóan hat.

Egy szóbeli vizsgán sokkal inkább a teljes személyiséggel vesz részt a vizsgázó, mint az írásbelin, ezért az ott átélt kudarc/siker sokkal erősebben hat az énképre, önértékelésre, a személyiség alakulására. Mert egy felnőtt embernek is alakul a személyisége, épül vagy rombolódik.

Az, hogy a szakvizsga után egyre többen számolnak be traumatikus élményekről, megalázottságról, nagyon aggasztó – bármilyen szakmában az lenne, de a mi szakmánkban különösen, ahol a vizsgáztatók is pszichológusok, akik empátiával kellene, hogy rendelkezzenek.

Eleinte azt hittem, hogy mindezek a jelek egyéni érzékenységek, sérülékenységek számlájára írhatók, de most már túl sok nagyon hasonló történetet, élménybeszámolót hallottam ahhoz, hogy mindezt csupán az ő egyéni problémájuknak lássam. Valami riasztó tendencia látszik kialakulni. Ezeket az élményeket a szakvizsgát végül megszerző kollégáink magukkal viszik. Ki hogyan birkózik meg ezzel – talán még az a jobbik eset, ha „csak” a kedve megy el a további képződéstől, tanulmányoktól, esetleg a pályától. A rosszabbik kimenetel, ha „azonosul az agresszorral” és majd valamikor később, amikor már ő kerül oktatói pozícióba, továbbadja, amit átélt...

De nemcsak oktatóként hagyományozódik tovább a képzésben és a vizsgákon átélt rigid, kizárólagosságra törekvő attitűd, hanem a mindennapi klinikai gyakorlatban is.

Találkoztam olyan – klinikai szakképzésből nemrég kikerült – fiatal gyermekpszichológus kollégákkal, akik arról beszéltek nekem, ahogy egy-egy gyerek mellett ülve azon gondolkodtak, mi is lehet a diagnózis, milyen kritériumoknak felel meg ez a gyerek, ezek alapján mit is kellene most nekik mondaniuk – szinte láttam, ahogy pereg a fejükben a könyv/jegyzet/tételsor – kétségbeesve keresik az egyetlen ideillő mondatot – és mindeközben nincsenek ott, nincsenek jelen a gyerekekkel való együttléttben. Eleinte ezt is az ő egyéni személyiségvonásuknak tekintettem, de most egyre inkább az a benyomásom, hogy a szakképzés

során erre szocializálódtak, ezt tanították nekik: pontos diagnózist adni, lehetőleg pontokba szedve a DSM V. (vagy IV.? – mert a vizsgán mindkettőt kérdezhetik) – kategóriái szerint, megkeresni az elméleti alátámasztást, megtalálni azt az egyetlen helyes meghatározást, ami pontosan leírja a látottakat és azt az egyetlen szót, mondatot, amit ilyenkor mondani kell a páciensnek. Hiánytalan összefüggéseket teremteni a tapasztalat és az elmélet között. Ha nem ezt teszik, akkor szoronganak a terápiás helyzetben, nem érzik kompetensnek magukat. Mert hát a vizsgán is ezen múlt az értékelésük.

Persze tudom, hogy a tanulási folyamatban fontos az értékelés, a visszajelzés. De nem mindegy, hogy az a pozitívumok kiemelésével vagy a negatívumok hangsúlyozásával történik-e. Olyan is előfordulhat, hogy a hallgatóról kiderül, hogy nem alkalmas a klinikai pszichológusi munkára. A négy év alatt nincs mód ezt időben visszajelezni, mielőtt még több időt, pénzt, energiát ölne bele a képzésébe? Hozzá kell tennem, hogy a szakvizsga sem az alkalmasságot méri – a sikerben vagy kudarcban nagyon sok egyéb képesség játszik szerepet.

Fontos a szakma színvonalának emelése. Az óriásira növesztett tananyag, a szinte befogadhatatlan mennyiségű tétel lehet külső elvárások eredménye – versenyben vagyunk az orvosi szakképzéssel?

De egy ilyen szakmában, mint amilyen a klinikai pszichológia, nem ugyanazok a prioritások, mint egy orvosi szakterületen, bármennyire erős is a nyomás ebbe az irányba. A mi szakmánkban még mindig az empátia a legfontosabb képesség, amire szükség van.

Veszélyes jelenségnek látom, hogy az utóbbi időben éppen ennek az empátiának az értéke mintha csökkenne. A képzésben levő hallgatók is ennek a hiányától szenvednek leginkább. Nem azt tapasztalják, hogy az oktatók, vizsgáztatók mintát nyújtanának az empatikus viselkedésre. Olyan „apróságokra” gondolok, mint hogy a vizsgáztatók késnek a vizsgáról, a hallgatók nem kapnak időben tájékoztatást az eredményhirdetés időpontjáról – mindezzel azt üzenik a hallgatónak, hogy az ő szempontja nem fontos, nem számít és ettől ő lenézett, kiszolgáltatott gyerekhelyzetben érzi magát.

Elgondolkoztat, hogy mi vezetett idáig, mi lehet az oka annak, hogy a posztgraduális képzésben egyre erősebb jelei látszanak a hatalmon levők és a hatalomnak kiszolgáltatottak közti ellentéteknek.

Nincs rendben, hogy felnőtt emberek sírva jönnek ki a vizsgáról, még akkor is, ha jó eredménnyel végeztek. Mint ahogy az sincs rendben, hogy a vizsga légköre olyan, amiben úgy tűnik, az a fontos,

hogyan kiderüljön, mit nem tud a hallgató, ahelyett, hogy arra irányulna a vizsgáztató érdeklődése, hogy mit tud abból, amit megtanítottak neki, hogyan tudja az elméletben tanultakat összekapcsolni a saját tapasztalatával. Ha a vizsgáztató csak azt az egyetlen szót, mondatot kívánja hallani, amit ő jónak tart, akkor elvész annak a lehetősége, hogy a hallgató a saját élményeire támaszkodhasson. A vizsgaszorongás sokszor gátolja a meglévő ismeretek felidézését – nem az lenne a cél, hogy oldódjon a szorongás? Hogy a vizsgáztató ezzel is segítsen felszínre hozni a tudást, aminek így aztán lenne esélye arra, hogy beépül? Egy nyomasztó, megalázó, traumatikus vizsga után a hallgatónak elmegy a kedve a további ismeretszerzéstől, a meglévő motivációja is eltűnik – még akkor is, ha jó eredménnyel vizsgázott.

A tanítás célja, hogy a diák (akár felnőtt, akár gyerek) a tanultakat alkalmazni tudja, örömmel foglalkozzon a tárgyával, további érdeklődés támadjon benne. Úgy látom, hogy a jelenlegi szakképzésben mindennek az ellenkezője történik: csalódott, önértékelésükben megzavart, esetleg traumatizált hallgatók kerülnek ki egy-egy vizsgaidőszak után.

A hatalommal való visszaélés jelensége a társadalom minden rétegében megtalálható, természetesen az oktatásban is. De abból, hogy ez mindig is így volt, nem következik, hogy ezután is mindig így kell lennie.

Ennek a levélnek az a célja, hogy visszajelzést adjon azoknak, akik birtokolják a tudást és talán ennek következtében elvesztik a képességüket arra, hogy meglássák a tőlük függők kiszolgáltatott helyzetét. Kérdés, hogy törvényszerű-e az, hogy aki a tudás birtokában van, egyszersmind egy olyan hatalom birtokosa is lesz, amely őt kiemeli, szinte felsőbbrendűvé teszi, hogy ennek révén kialakul egy alá-fölrendeltségi viszony a hallgató és az oktató között. Lehetséges, hogy a „tudás bástyái” mögül mindenki ellenségnek, vagy legalábbis alsóbbrendűnek látszik, aki oda be szeretne jutni?

Nagy különbség van az egyetemi és a posztgraduális képzésben levők között. Ez utóbbiak felnőtt, a szakmájukat egy ideje önállóan gyakorló emberek, akik tökéletesíteni szeretnék a tudásukat, de a hivatásuk már beépült az énképükbe, identitásukba.

Bálint Mihály 1953-ban írja az egyesületeken belüli képzésről: „Ez az egész légkör erősen

emlékeztet a primitív beavatási szertartásokra. A beavatókat – a képzési bizottság tagjait és kiképző analitikusokat – a csak beavatottak számára elérhető tudással kapcsolatos diszkréció, az elvárásainkról szóló dogmatikus előadások és autoriter technikák alkalmazása jellemzi”.

Judith Dupont, akinek a könyvéből („Az idő fonálán...”, 2017. Budapest) a Bálint-idézet származik, még ezt fűzi hozzá: „Ez a beavatás, ahelyett, hogy egy erős és kritikus én kialakulását támogatná, a felettes ént erősíti, amely egész életében uralni fogja az egyént”.

Valóban van valami „beavatás” jellege egy vizsgának: siker esetén az az érzése lehet a jelöltnek/hallgatónak, hogy befogadták, méltónak találták. A sikertelen vizsga kudarcélményének azonban nem feltétlenül kell a megalázottság élményével párosulnia. A beavatási szertartásoknak a különböző kultúrákban mindig velejárója egy bizonyos mértékű szadisztikus vonás: ez egy próbatétel arról, hogy mit bír ki a beavatandó. Aki ezen a próbán átmegy, kibírja, az méltó arra, hogy „felvegyék a klubba”. De most próbáljunk meg visszatérni a realitáshoz: nem egy bennszülött törzs beavatási rituáléjáról van szó, hanem a klinikai pszichológus szakvizsgáról a XXI. században, Magyarországon. A vizsgáztatók is pszichológusok, akik kollégái a vizsgázóknak. Ne tudnák, hogy a velük szemben ülő mit él át?

Valamikor, a szakképzés megindulásának kezdetén egyszer együtt vizsgáztattam Gerő Zsuzsával. A hallgató hozzám járt gyakorlatra, esetdolgozatát is én bíráltam, de Gerő Zsuzsa volt a vizsgáztató. Emlékszem arra az oldott, barátságos légkörre, amit Zsuzsa teremtett azzal, ahogy érdeklődött a dolgotban leírt konkrét gyerek és konkrét környezete iránt, ahogy a vizsgázó figyelmét felhívta olyan körülményekre, amiket ő nem vett észre, ahogy a hallgatóval együtt megpróbálta kideríteni, mi a lényeges abban az esetben, és hogy neki azzal mi lehet a dolga. Ezen a vizsgán, ebben a légkörben a hallgató olyasmit tanult meg, amit jó élményként vihetett magával, ami segítette őt, amire később támaszkodhatott.

Hogyan lehetne tovább vinni Gerő Zsuzsa örökségét?

Nyerges Katalin

NÉHÁNY GONDOLAT NYERGES KATALIN: „A TUDÁS – HATALOM? GONDOLATOK A SZAKKÉPZÉSRŐL”
CÍMŰ ÍRÁSÁHOZ

Nyerges Katalin a szakpszichológus képzés oktatóiról és az államvizsgával kapcsolatos „tapasztalatairól” írt egy olvasói levelet. Véleményem szerint szerencsétlenül sikerült ez az írás. Sokat gondolkodtam azon, hogy reagáljak-e rá egyáltalán. Tulajdonképpen az írás maga olyan, hogy nyugodtan válasz nélkül lehetne hagyni, mivel nem kérdéseket fogalmaz meg, hanem ítéleteket mond. A másik ok, amiért hezitáltam a válasz megírásán, hogy nem szeretnék egy újabb felületet nyitni a klinikai szakpszichológusok parttalan és helyenként nem is túl színvonalas „vitáinak”, ebből az elmúlt időben volt éppen elég. Ezért most szeretném leszögezni, hogy nem indulat vagy sérelem az, amiért mégis írok, hanem csak egyszerűen szeretném kicsit árnyalni azt a képet – a saját tapasztalataim oldaláról –, amit Nyerges Katalin bemutatott. Ezt a szempontot megalapozottnak érzem, mivel harminc éve tanítok a felsőoktatásban és közel húsz éve a klinikai szakképzésben.

Biztos vagyok abban, hogy Nyerges Katalint a jó szándék vezette az olvasói levél megírásában. Azt sem vonom kétségbe, hogy lehetnek rossz tapasztalataik a klinikai szakpszichológus képzést végzetteknek az államvizsga során. Pontosabban, vannak olyanok, akiknek rossz élmény volt – túl azon a szorongáson és nehézségen, ami egy ilyen vizsgahellyel jár. Ha ez így volt, őszintén sajnálom.

Ugyanakkor szerencsétlenül érzem a megfogalmazást, és a meglehetősen sommás ítéletet általában a szakképzésben oktatókról és a vizsgahelyzetekről.

Minden olyan vélemény, ami úgy kezdődik, hogy „A”, magában hordja az általánosítással járó előítéletet. A klinikai szakpszichológus képzés oktatói, A pszichológusok, A pedofil papok. Ez utóbbit csak azért hozom példának, mert egy pap barátom, aki kiváló ember, egyszer szomorúan mondta, hogy többször kellett hallani az utcán, a mellette elmenőtől, hogy „itt megy a pedofil”.

Mindannyian tudjuk, hogy vannak jó hangulatban zajló vizsgák és vannak szorongatóbbak, vannak jó pszichológusok, és kevésbé jók, vannak a hatalmukkal, helyzetükkel visszaélő emberek, legyenek azok tanárok vagy papok, és vannak emberséges papok, tanárok is. Ahogy oktatóként is kerülni kell azt a megfogalmazást, hogy A hallgatók ilyenek vagy olyanok, mivel ilyenek is és olyanok

is, azaz érdeklődők, motiváltak vagy éppen lusták és tudatlanok. Nem általában, hanem személyes tapasztalat alapján és egyedi eseteket tekintve.

A vizsgáztatók helyzete sem olyan egyértelműen egyszerű, ahogy ezt Nyerges Katalin gondolja. A kép, amit lefest, nekem úgy jelenik meg, hogy a vizsgáztatók hatalmuk teljes tudatában a jelölt fölé tornyosulnak, és alig várják, hogy végre leüthessenek egy „bábut”. Azaz ez egy harci jelenet, ahol a két fél csatát vív egymással. Hát nem. Én rendkívül hálás vagyok azoknak a hallgatóknak, jelölteknek, akik felkészülten jönnek vizsgázni és gondolkodni is hajlandóak. Ilyenkor egy valódi párbeszéd alakulhat ki, és a vizsga betölti az egyik fontos funkcióját, a tanulást, mivel a vizsga a tanulási folyamat része. Én is tanulok ilyenkor. A vizsgán arra vagyok kíváncsi, hogy mit tud a hallgató – és nem arra, hogy mit nem tud –, így a felkészületlenebbek esetében a helyzet mindkét fél számára sokkal nehezebb és fárasztóbb. Természetesen az államvizsga kiélezettebb és nagyobb a tétje. A képzőhely (vizsgáztatók) oldaláról azért, mert ez az utolsó lehetőség a tudásmegszerzés befolyásolására. A vizsgázó oldaláról pedig a megismételhetőség hosszadalmassága miatt. Így az államvizsga mind a vizsgáztatók, mind a vizsgázók szempontjából egyedi helyzet, lelkiileg is, vizsgatechnikailag is más hozzáállást igényel. Éppen ezért igyekszem erre a helyzetre felkészíteni a vizsgázókat néhány „útravaló” erejéig, még az államvizsga előtt.

Az államvizsga-bizottság három tagból áll, ami lehetővé teszi, hogy a vizsgáztatók kiegészítsék, és esetenként ellensúlyozzák egymást.

A pécsi szakképzésben a gyerekszakosokat ismerem, szeretek velük dolgozni és izgulok értük az államvizsga alatt. Vannak természetesen olyan jelöltek, vizsgázók, akikkel a bizottság is, én is elégedetlen vagyok, de ezek egyedi esetek. Felteszem, ugyanúgy, ahogy a szélsőségesen rossz vizsgatapasztalatok a vizsgázók oldaláról sem általános jellemzői ennek a vizsgahelyzetnek.

*Péley Bernadette
tanszékvezető egyetemi tanár
PTE Pszichológia Intézet
Fejlesztés- és Klinikai Pszichológia Tanszék*

**GONDOLATAIM NYERGES KATALIN: „A TUDÁS – HATALOM? GONDOLATOK A SZAKKÉPZÉSRŐL”
CÍMŰ ÍRÁSA KAPCSÁN**

Mivel a szerkesztő felkérésében azt írta, hogy „személyes reflexiókat, hozzászólásokat fogadnánk szívesen”, ezt szem előtt tartva reagálnék a levélre szigorúan szubjektív módon. Szeretnék azonban előljáróban leírni néhány objektív tény, mert Argelander alapján úgy vélem, hogy ezek ugyanolyan fontosak, mint a szubjektív vagy szcénikus információk a szakmánkban. Magam közel három évtizede szakvizsgáztam, több mint negyedszázada oktatom a graduális pszichológus képzésben, vagy 15 éve gyakorlatokat vezetek a szakképzésben és körülbelül egy évtizede vagyok tag gyakorlati és elméleti szakvizsgabizottságokban is. Nem mondom, hogy mindenre és mindenkire pontosan emlékszem, de vannak immáron százas nagyságrendből általánosított tapasztalataim és nagyon sok konkrét, a szakmánkban epizodikusnak nevezett emlékem is felbukkant bennem az ominózus levél olvasása kapcsán.

Azzal kezdeném, hogy tudatában vagyok annak, hogy az idő rohan, a világ fejlődik. Egy emberöltővel ezelőtt nemhogy net nem volt, meg ppt, meg közösségi média, de fénymásolni is csak a protekciósook tudtak. Tehát mi még órákra jártunk (katalógus már akkor is volt) és jobb híján jegyzeteltünk. Nem mondanám, hogy mindig érdekes volt, de többnyire hasznos...

Akkor most ugranék egy emberöltőt a területi korlátok miatt. Azt látom, hogy a jelöltjeink többsége lényegében ma is ugyanúgy gondolkodik és cselekszik, mint mi anno. Még ha gyakrabban meg is enged(het)nek maguknak némi lazítást például a mai technológiai támogatottságuk biztos tudatában. Weiner szerint a siker = képesség + erőfeszítés, ezt már mi is így tanultuk az alapképzésben. A szakvizsgákon ez úgy csapódik le, hogy a jelöltek többsége jó előre izgul. Részben ezért, részben szocializációjuk okán keményen tanulnak – mint ahogy mi tettük – aztán a tételek kihúzása után többségük megnyugszik, miután konstatálják, hogy jó tételt húztak. Aki nemcsak izgul, hanem mondjuk a debilizáló szorongása miatt nem jut eszébe egy és más, annak az én tapasztalataim szerint a vizsgáztató bizottság tagjai sokszor versengve igyekeznek segíteni rávezető kérdésekkel. Ez az esetek egy részében elegendő is, hogy átlendüljenek a szorongás okozta nehézségeken. Elenyésző kisebbségben vannak azok, akiknél még ez sem segít. Hiszen a képzés jellegéből fakadóan mire a szakvizsgáig eljutnak, kell, legyen a 4 év alatt – napi 8 órás munkaviszonnyal és 50 héttel számolva – mintegy 8000 órás munkatapasztalatuk.

Emlékeim szerint az EU-s standardok szerint 1500-2000 órában határozzák meg azt a minimumot, amely után – bizonyos vizsgák letételével – önálló munkavégzésre alkalmassá válik egy fiatal szakember. A fentiek értelmében a mi területünkön normál esetben ezt még a félállásban dolgozók is duplán teljesítik.

Mindezek következtében tapasztalataim szerint – évente ugyan változó arányban – csak 10% körüli a bukások aránya. Az érintettek egy része azt mondja ilyenkor, hogy valamilyen külső ok miatt nem tudott megfelelően felkészülni és/vagy az adott pillanatban megfelelően teljesíteni. Mert ezt is meg szokta kérdezni a bizottság, hogy a jelölt maga miben látja a kudarc okát. Ők többnyire a következő évben eljönnek szakvizsgázni és akkor már gond nélkül teljesítik is a követelményeket. Évente nagyjából egy-egy olyan jelölttel találkozunk, aki szerint a teljesíthetetlen követelmények vagy a bizottság az oka a sikertelenségüknek. Ők a következő évben jó eséllyel másik városba, másik bizottsághoz jelentkeznek, majd esetleg ott is megbuknak. Volt már ilyen is. Nálunk a vizsgabizottság elnöke meg szokta azt is kérdezni ilyenkor, hogy miért nem ismeri a jelölt mondjuk a Rorschach-teszt mutatóit. Az egyik válasz, amire emlékszem: az ő munkahelyén nem használnak projektív tesztek, nem is érti, miért kellene neki ezt megtanulnia. A bizottság szerint pedig az ilyen jelölt ne legyen szakpszichológus. A helyzet ilyenkor egyébként egyértelmű, mert az ilyen jelölt szakmailag alkalmatlan a pályára.

Szembe kell viszont néznünk azzal a ténnyel is, hogy a szakmánk művelésére nem alkalmas bárki. Ahogy Nyerges Katalin is utal rá, a szakvizsgára igen nagy anyagmennyiséget kell tudni. Ehhez valószínűleg átlag feletti IQ szükséges. De önmagában még ez sem elég, hiszen a problémás esetekben például a differenciáldiagnózis felállításához nem elegendő, ha valaki fejből tudja a DSM-kritériumokat. A ma egyre gyakoribb komorbiditások esetében komoly mérlegelést igényel, hogy mely tünetnek tulajdonítsunk fontos szerepet és melyeknek kevesebbet. Nyilván nem véletlenül került be a DSM 5-be a dimenzionális megközelítés szükségessége.

Am még a magas IQ sem elegendő a szakmánk jó színvonalú műveléséhez. Szintén átlagon felüli érzelmi intelligencia is szükségeltetne a segítő szakmák műveléséhez, ahogy arra Rogers már több mint fél évszázada rámutatott. Ezért van benne a szakpszichológusi képzési követelményekben minimum

150 óra önismeret, amit pszichoterapeutáknak kell igazolni. Az én felfogásom szerint ez nem pusztán azt jelenti, hogy a jelölt az óraszámot teljesítette, hanem a kiadott igazolásnak egyben azt is kellene garantálni, hogy a jelölt személyisége tényleg alkalmas legalább az alapszichoterápiás munkára. Nem mondom, hogy gyakran, de néha ez is megkérdőjeleződik már a bázisgyakorlatokon a gyakorlatvezetőkben. Ám akkor az önismeret abszolválása és az alapszichoterápiás gyakorlat is még folyamatban van. A személyiségbeli alkalmatlanság ismert kategória a szakirodalomban, de hogy ezt kinek, mikor és hogyan kellene eldöntenie, az szintén megérne egy szakmai vitát akár a jelen folyóiratban is.

Ha jól értem, Nyerges Katalin is ugyanerről beszél, a vizsgabiztosok személyiségbeli alkalmatlanságáról. Nem állítom, hogy ilyesmi nem fordulhatott elő a múltban, de én ilyennel még nem találkoztam. Tanítványainktól rendszeresen kapunk visszajelzéseket. Eszerint vannak szigorúbb és – mondjuk úgy – empátiasabb vizsgáztatók, de olyan jellegű panaszról, ami Nyerges Katalin levelében szerepel én még nem is hallottam. Olyat viszont már többször tapasztaltam, hogy egy-egy jelöltről a csoporttársai szinte egybehangzóan állítják, hogy komoly problémák vannak vele személyiségéből adódóan. A szakmai, tudásbeli különbségeket a fiatal kollégák mintha jobban tolerálnák, ráadásul azt a vizsgákon az oktatók is rendszeresen értékelik.

A személyiségbeli alkalmatlanság kérdése sokkal nehezebben megoldható probléma a képzés vezetői számára, mert erre nincs olyan értékelési rendszer, mint a tanulmányi előmenetel értékelésére.

Arra volt is már példa, hogy a képzésben oktatókról negatív véleményt kaptunk. Amennyiben ez nem csak egy ember szubjektív véleménye, hanem többeké, nyilván a képzés vezetői megbeszélnek és igyekeznek helyben megoldást találni a problémára. Ha azonban valakit személyiségbeli alkalmatlanságra hivatkozva tanácsolnánk el például a képzésből, belegondolni sem nagyon merek, mekkora hullámokat kavarna! Szerintem ilyen döntést ne is hozhasson senki egy személyben, mert abba óhatatlanul szubjektív elemek is beleszövődhetnek. De akkor ki bírálja el a személyiségbeli alkalmatlanság eseteit? Etikai bizottság, szakmai kollégium, kamara, esetleg más szakmai fórum? Ezek közül van, ami létezik, van, ami nem, de melyik működik jól, ki, mikor, hol és hogyan kezdeményezhet ilyen eljárást? Személyes véleményem szerint inkább ilyen irányba kellene terelni a szigorúan szakmai jellegű vitát, mielőtt az a #metoo féle személyeskedésekbe fordulna!

Nagy László
klinikai szakpszichológus, egyetemi adjunktus
PTE BTK Pszichológia Intézet
Személyiség- és Egészségpszichológia Tanszék